

Sekcja:

Literatura jako przestrzeń interakcji emocjonalnych/afektywnych

Nazwiska koordynatorów/ek wraz z danymi kontaktowymi:

dr Justyna Górny, jgorny@uw.edu.pl

Nazwa i informacja o zespole badawczym koordynującym sekcję:

Antropologia literatury

Celem działalności zespołu „Antropologia literatury” istniejącego od 2020 r. są literaturoznawcze badania lokujące zagadnienia szeroko rozumianej antropologii w kontekście nowszych ujęć teoretycznych, w tym także posthumanizmu. Skupiając się na literaturoznawstwie, włączamy do naszych poszukiwań naukowych idee i inspiracje z innych dyscyplin humanistycznych, na przykład historii, filozofii i kulturoznawstwa. Zespół jest grupą otwartą na współpracę z badaczkami i badaczami z innych niż UW ośrodków akademickich. Spotkania odbywają się w formie zdalnej.

Działalność zespołu obejmuje organizację konferencji i paneli i przygotowywanie publikacji. Dotychczas ukazał się numer tematyczny czasopisma dotyczący wspólnot kobiecych (*Wspólnoty kobiece*, „Wielogłos” 4/2020) i monografia na temat przyjaźni i miłości między kobietami (*Schreiben über Frauenbeziehungen. Konstellationen, Räume, Texte*, red. M. Bednarczuk i J. Górny, Wiesbaden 2022). Obecnie trwają prace nad tomem poświęconym badaniom nad emocjami. Zespół przygotował również liczne panele konferencyjne, między innymi na temat inspiracji posthumanistycznych w badaniach literaturoznawczych, na temat literatury popularnej jako pola badań antropologicznych i inne.

Zespół ma także charakter autoedukacyjny. Pogłębione dyskusje na temat tekstów teoretycznych a także własnych, będących w toku projektów i prac naukowych umożliwią dopracowanie stosowanej metodologii i przełamanie charakterystycznej dla badań humanistycznych izolacji.

Ze względu na dotychczasowe doświadczenia członkiń zespołu, które zajmują się nie tylko literaturą i kulturą niemieckojęzyczną, ale także komparatystyką, ważnym zadaniem jest integracja badań polskich i niemieckich.

Call for papers:

Sekcja jest poświęcona badaniom nad emocjami w tekstach literackich.

W teoriach i badaniach nad emocjami, uczuciami i afektami toczyła i toczy się drobiazgowa dyskusja terminologiczna, dotycząca między innymi właśnie rozróżnienia tych trzech pojęć. Perspektywy nauk humanistycznych nakładają się przy tym na rozpoznania neurologii i psychiatrii. Dodatkową komplikacją jest to, że refleksja teoretyczna odbywa się jednocześnie w różnych językach i ma po części silne umocowanie w etymologii, więc na przykład w angielskojęzycznych pracach *emotion* znaczy trochę coś innego niż niemieckie *Emotion* czy polska *emocja*, co prowadzi także do różnic w definiowaniu tego słowa jako pojęcia naukowego. W przypadku afektu różnice znaczeniowe między językami są jeszcze większe. To bogactwo refleksji teoretycznej można uznać za nadmiar czy nawet inflację. Można jednak również z tej obfitości skorzystać, sięgając po ujęcie, które wydaje się najbardziej produktywnie w odniesieniu do analizowanego materiału.

Na potrzeby niniejszej sekcji przyjęto założenie, że emocje/uczucia to wyodrębnialne również poza dyskursem naukowym, umocowane w ciele, indywidualne doświadczenia, będące zarazem skodyfikowanymi interakcjami społecznymi. Przykładem mógłby tu być obudowany rozległą literaturą wstyd, który, tak jak inne emocje, jest jednocześnie i społeczny, i doświadczany indywidualnie, w tym także cieleśnie. W ujęciu tym chodzi o łagodzenie teoretycznej różnicy czy nawet antagonizmu między afektem (jako czymś cielesnym, pozarozumowym) i emocją/uczuciem (jako procesem związanym z podmiotowością, w którym w taki czy inny sposób ujawnia się element kognitywny). Sekcja jest otwarta nie tylko na wystąpienia teoretyczne, które doprecyzują takie ujęcie ale również na referaty, które przedstawią inne rozumienie emocji i afektu.

Myśląc o emocjach w związku z tekstami, trzeba pamiętać również o ich szczególnej właściwości, polegającej na ewokowaniu pewnych odczuć i emocji. Jest to funkcja bardzo istotna, bo teksty nie tylko archiwizują i opisują emocje, ale też chcą wprawiać je w ruch, nie tylko je reprezentują, ale także ewokują. W tym sensie teksty literackie można postrzegać jako instancję ukierunkowaną „dydaktycznie”, to znaczy zmierzającą do wywołania pewnych emocji a jednocześnie ugruntowania związanych z nimi zachowań i norm.

Zapraszamy do zgłaszania wystąpień w języku polskim poświęconych tym i innym aspektom badania emocji i afektów w literaturze i kulturze. Szczególnie zachęcamy do prezentacji z następujących obszarów:

- Teoretyczne ujęcia emocji, uczuć i afektów w literaturoznawstwie i kulturoznawstwie, np. analiza terminologii funkcjonującej w różnych tradycjach badawczych.
- Afektywny zwrot w literaturoznawstwie: krytyczna refleksja nad dotychczasowymi osiągnięciami i przyszłymi kierunkami badań.
- Analiza przedstawień indywidualnych i kolektywnych emocji w wybranych tekstach literackich.
- Emocjonalność nie-ludzkich aktorów literackich: teoretyczne ramy analizy emocji zwierząt, maszyn, AI w literaturze, również analiza wybranych przykładów z tekstów literackich.
- Interdyscyplinarne powiązania, metodologie i wzajemne inspiracje w badaniach nad emocjami w literaturoznawstwie i historiografii.
- Jak literatura i historia rekonstruuje historyczne normy i praktyki emocjonalne: porównawcza analiza przedstawień emocji w źródłach literackich i historycznych.
- Znaczenie emocji w konstruowaniu przestrzeni w tekstach literackich.
- Jak literatura kształtuje emocjonalne reakcje i normy społeczne - analiza tekstów pod kątem ich perswazyjności i wpływu na emocjonalność czytelników.

- Specyfika przedstawień emocji w romansie, horrorze, science fiction itp.: badanie konwencji gatunkowych i ich wpływu na przedstawienia emocji.
- Rola literatury w kształtowaniu emocjonalnej pamięci zbiorowej: jak literatura przyczynia się do utrwalania i przekształcania emocjonalnych narracji o przeszłości.

Bibliografia:

Afektywne manifesty „Tekstów Drugich”, (nr 1/2014)

Affect/Emotion: Orientation Matters A Conversation between Sigrid Schmitz and Sara Ahmed, „Affect Studies – Politik der Gefühle, Freiburger Zeitschrift für GeschlechterStudien”, 20.2 (2014), s. 97-108.

Ahmed, Sara, *The Cultural Politics of Emotion*, Edinburgh 2014.

Barrett, Lisa Feldman, Michael Lewis i Jeannette M. Haviland-Jones (red.), *Handbook of emotions. Fourth edition*, New York 2016.

Riccardo Christiani, Barbara H. Rosenwein, *What is the History of Emotions?*, Cambridge 2018.

Frevert, Ute, *Gefühle in der Geschichte*, Göttingen 2021.

Massumi, Brian, *Autonomia afektu*, „Teksty Drugie” 6 [144] (2013), s. 213-225.

McNamer, Sarah, *The Literariness of Literature and the History of Emotion*, „PMLA” nr 5, 2015, s. 1433-1442,

Nycz, Ryszard, Anna Łebkowska i Agnieszka Dauksza (red.), *Kultura afektu, afekty w kulturze: humanistyka po zwrocie afektywnym*, Warszawa 2015.

Habermas, Tilmann, *Emotion and Narrative: Perspectives in Autobiographical Storytelling*, New York 2021.

Hogan, Patrick Colm, *What literature teaches us about emotion*, New York 2011.

Hogan, Patrick Colm, Bradley J. Irish, i Lalita Pandit Hogan, *The Routledge Companion to Literature and Emotion*, Abingdon i in. 2022.

Koppenfels, Martin von i Cornelia Zumbusch (red.), *Handbuch Literatur & Emotionen*, Berlin-Boston 2018.

Lynch, Andrew, *The History of Emotions and Literature*, w: *The Routledge Companion to Literature and Emotion*, red. Hogan, Patrick Colm, i in., Abingdon i in. 2022, s. 98-109.

Meyer-Sickendiek, Burkhard, *Affektpoetik: eine Kulturgeschichte literarischer Emotionen*, Würzburg 2005.

Plamper, Jan, *The History of Emotions: An Introduction*, Oxford 2015.

Sedgwick, Eve Kosofsky, *Wstyd, teatralność i queerowa performatywność: sztuka powieściowa Henry’ego Jamesa*, „Teksty Drugie” 4 (2016), s. 235-242.

Wojna wstydów „Teksty Drugie”, nr 4 (2016),

Zaafektowani „Tekstów Drugich”, nr 6[144] (2013).

Propozycje wystąpień:

Agnieszka Jezierska-Wiśniewska

Arcyludzkie? O emocjach androidów w opowiadaniu Olgi Tokarczuk *Wizyta*

Wystąpienie analizuje opowiadanie *Wizyta* Olgi Tokarczuk, koncentrując się na przedstawieniu codzienności rodziny egon i ich syna. Tożsamość czterech kobiecych postaci pozostaje w tekście celowo niejasna, również w warstwie narracyjnej. Tokarczuk od początku wprowadza motywy czułości, uważności i empatii, które kontrastują z mechanicznymi wytycznymi regulującymi zachowania egonów.

Referat skupia się na tym, w jaki sposób protagonistki, pomimo nie-ludzkiego statusu, doświadczają spektrum emocji tradycyjnie przypisywanych ludziom, takich jak złość, zakłopotanie czy współczucie. Analizie poddana zostanie na przykład ich strategia stawiania się częścią większej całości poprzez udział w dyskusjach, w których starają się możliwie różnić w poglądach, by rozmowa była produktywna, co podkreśla wartość samego procesu interakcji. Każda z przedstawicielek egotonu stara się odróżniać od pozostałych, co można rozpatrywać jako dyskusję z poetyką gatunku SF. Zwykle w takiej literaturze identycznie wyglądające androidy służą do tego samego celu i wykonują te same zadania, natomiast w *Wizycie* kluczowym elementem staje się wewnętrzna indywidualizacja, kwestionująca tradycyjne wizualne i funkcjonalne determinanty tożsamości w kontekście posthumanistycznym.

Bożena Chołuj

Dziecięca trauma i jej emocjonalne konsekwencje w powieści Juli Zeh *Neujahr*

Wystąpienie analizuje wykorzystanie dziecięcego punktu widzenia w powieści *Neujahr* (Nowy rok) Juli Zeh, wykraczające poza konwencjonalną strategię narracyjną, która najczęściej ma na celu wywołanie zachwyty dziecięcą percepcją. Zeh przedstawia realistyczny portret dzieci, które zostają porzucone przez dorosłych, co stawia je w obliczu samotności, bezradności i głodu.

Analiza skupia się na tym, jak narracja, poprzez eksponowanie dziecięcej bezradności, generuje w czytelniku współczucie i poczucie bezsilności. Powieść ukazuje domowe otoczenie jako przestrzeń pełną ukrytych niebezpieczeństw, które potrafią dostrzec jedynie dorośli czytelnicy, co sugeruje, że właśnie oni są adresatami utworu.

W referacie analizowane jest w jaki sposób Zeh wykorzystuje dziecięcą perspektywę do dekonstrukcji dorosłości, ukazując traumę dzieciństwa jako źródło późniejszych emocjonalnych uzależnień. Porównując strategię autorki do reportaży wojennych, gdzie eksploatuje się obraz płaczących dzieci w celu wywołania współczucia, wystąpienie stawia pytanie o pełne spektrum emocji, które Zeh pragnie wywołać, wykraczające poza prostą empatię. Analiza dąży do zbadania, jak dziecięcy punkt widzenia w *Neujahr* staje się narzędziem opisu dorosłych i ich (nie)zdolności do radzenia sobie z własnymi traumami.

Karol Sauerland

***Baumweise* Franka Hahna jako powieść o wpływie lektur na inteligencję emocjonalną**

Wystąpienie analizuje najnowszą powieść Franka Hahna, "*Baumweise. Stimmen beim Betreten des Buchstabenwaldes*", jako unikatową próbę literackiego przedstawienia wpływu lektur na inteligencję emocjonalną jednostki. W przeciwieństwie do powszechnego pytania o emocje wywołane przez lekturę, praca skupia się na tym, jak proces czytania kształtuje wewnętrzne życie

emocjonalne bohatera oraz jego sposób reagowania na świat. Poprzez zręczną narrację, Hahn eksploruje transformacyjną moc lektur, ukazując, w jaki sposób kontakt z tekstami literackimi oddziałuje na emocje i zdolność bohatera do rozumienia oraz reagowania na otaczającą rzeczywistość. Wystąpienie bada literackie strategie Hahna w przedstawianiu związku między lekturą a rozwojem emocjonalnym.

Kamila Najdek

Echo tęsknoty w ciałach i duszach: analiza *Ana In w grobowcach świata* Olgi Tokarczuk

Wystąpienie analizuje powieść *Ana In w grobowcach świata* Olgi Tokarczuk, zarówno w wersji powieściowej, jak i operowej, jako wielowymiarowe studium tęsknoty. Utwór przedstawia Anę tęskniącą za siostrą bliźniaczką, za którą z kolei tęsknią jej mąż i przyjaciółka. Każda z tych mitycznych postaci, wypełniając przypisaną jej funkcję w kosmicznym porządku, w pewnym momencie porzuca swoje dotychczasowe miejsce. Tęsknota Any za siostrą staje się siłą napędową jej podróży do krainy umarłych, poświęcenie męża-ogrodnika umożliwia odrodzenie życia, a determinacja przyjaciółki-człowieka prowadzi do szantażowania bogów. Zarówno w powieści, jak i w operze, kulminacyjnym momentem jest spotkanie siostr, w którym pierwotna tęsknota transformuje się w osobiwą i wyniszczającą namiętność. Ta scena poddana zostaje analizie porównawczej z pożeraniem Achillesa przez Pentezyleę w dramacie Heinricha von Kleista. Interesującym zabiegiem Tokarczuk jest przypisanie tęsknoty i namiętności niemal wyłącznie ciałom, reprezentującym kosmiczny byt a dusze z zasady nie dają się zrozumieć.